

BERTHA BULCSU:

Írók, színészek, börtönök

EÖRSI ISTVÁN (ítélet: 8 év)

Írók, színészek. A szellem emberei. Letartóztatják és börtönbe vetik őket, akár a közönséges bűnözőket.

Az elmúlt évtizedekben nem ment ritkaságszámba az ilyesmi Magyarországon sem.

Bertha Bulcsu jeles író tizenkét kiemelkedő börtönviselt értelmiségit szóltat meg abban az interjúkötetben, amely az Új Idő kiadásában jelent meg. Ebből a kötetből közlünk részleteket.

(18) tókká váltak. Kiszolgáltatottság minden téren.

— Tudtátok, hogy ki a vamzer a cellában?

Eörsi: — Nézd, négy ember hónapokon át együtt él egy cellában. Egyik aztán lenn marad séta után, mert behívják. Visszajön, és egy nap vagy két óra múlva házkutatást tartanak az örök, és megtalálják az eldugott ceruzát. Ilyenkor nem sokat kell gondolkodni, ki volt a besúgó. Együtt ültem két pappal és egy miskolci melóssal. A melóst beszervezték. Megkérdezte tőlünk, hogy mit jelentsen. Mondtuk neki, jelentse, hogy a papok azt állítják, van isten, az **Eörsi** szerint viszont nincs. Ez meg is felelt a valóságnak. De azért nem beszélünk előtte, mert tudtuk, ha megropogtatják a mogyoróját, elmond mást is.

— A börtönben hogyan érzékelted az idő múlását?

Eörsi: — Olyan ez, mint a Varázshegy, ahogy Thomas Mann megírta. A napok rettentő lassúak, az évek nagyon gyorsak. Te jó isten, megint karácsony? Most volt karácsony... Minthogy nem történt közben semmi, az idők összecúsztak. De az egyes napok, noha a napirend szabályozza őket, tehát ébresztő, küblizés, reggeli, egy-

kor ebéd, négykor küblizés, hatkor vagy hétkor takarodó, ez rettentően lassú. Irnunk nem volt szabad, dolgoznunk nem volt szabad, néha engedélyezték az olvasást, de aztán megvonták, így minden napot rettentően lassúnak éreztünk. De visszapillantva a hónapokra, évekre, azok nagyon gyorsan teltek, ez volt a furcsa. Elemezhetetlen időrendszerbe kerültünk.

Eörsi: Anyám attól félt, hogy szétroncsol a gyűlölet

— A börtön a férfiakat elválasztotta a szerelmüktől, feleségüktől. Neked hogyan alakult az életed?

Eörsi: — Két gyermekem volt, János fiam 53. november 7-én, a kisbik 55. januárjában született. A bátyámban biztos lehettem, jól keresett, egyetemi tanár volt, publikált, mindig segítette a családomat. Lukács György is havonta küldött néznt, amíg fel nem jelentették, de tovább is segített. Éhhalál nem fenyegette a családomat, ez nem nyugtalanított. A feleségem tanár volt, s ha nem akart állás nélkül maradni, neki azt kellett tanítnia, amit megkívánták tőle. Igyekezett magyart

nem tanítani. Magyar—oros—filozófia szakos tanár volt. Hihetetlenül nehéz konfliktusokba került.

— Gyűlölet, bosszú érzése támadt benned a börtönkörülmények között? Esetleg dac vagy félelem?

Eörsi: — Félelem nem, gyűlölet és bosszúvágy igen. A feleségem és az anyám attól félték, hogy a gyűlölet szétroncsol. A versekből, melyeket ki-csempésztem, áradt a gyűlölet. A gyűlölet kulminációs pontját akkor érte el, amikor a rabúságban elolvastam, hogy Nagy Imréeket kivégezték. A gyűlöletemnek két rétege volt. Egyrészt a szörnyű örök ellen irányult, az örök egy része nem volt ember, olyan volt, mint az SS-ek, a csendőrorok rossz rétege, nem véletlen, hogy sokszor házimunkásnak csendőr rabokat alkalmaztak, mert azokhoz éreztek vonalmat. Teljesen ugyanaz az embertípus. Ezek undort váltottak ki belőlem. Elvéve voltak köztük rendes emberek is. Ennél mélyebb és átfogóbb gyűlöletet éreztem amiatt, hogy mindazt, amiben én hittem, vagy hinni szeretnék, jövőtehetetlenül bemocskolták. Megölték Angyal Istvánt és több más ismerősömet. Hihetetlen gyűlölet hullámozott bennem. Később ez átalakult undorrá és megvetéssé. Kádár iránti gyűlöletem is átment megvetésbe. Ez mindmáig elkísér.

— Bent tervezted a jövőt?

Eörsi: — Folyton-folyvást. Tudtam, hogy írásból nem fogok tudni megélni, mert évtizedekig el leszek tiltva. Fordító akartam lenni. Amikor a Gyűjtőfogházba hozták, jobb helyzetbe kerültem, mert a fordítóirodára kerültem. Valamelyest tudtam angolul és németül, s úgy gondoltam, hogy ebből a két nyelvből fordítok, ezzel keresek annyi pénzt, hogy írassak. Először még voltak olyan romantikus terveim, hogy kiköltözöm a Lipótvárosból a külvárosba és elmegyek segédmunkásnak, a munkásokkal fogok élni, mert így lehetek csak igazán író. Később kiderült, hogy munkásnak se mehetnék el, ha akarnék sem.

(Folytatjuk)